

PM 2017:186 RV (Dnr 110-1016/2017)

Vem har ansvaret? (SOU 2017:42)

Remiss från Miljö- och energidepartementet

Remisstid 29 september 2017

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs promemorian.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Miljö- och energidepartementet har remitterat Klimatanpassningsutredningens betänkande SOU 2017:42 ”Vem har ansvaret?” till Stockholms stad.

I klimatanpassningsutredningens uppdrag ingick att analysera hur ansvaret fördelas mellan staten, landstingen, kommunerna och enskilda för att anpassa pågående och planerad markanvändning och bebyggd miljö till ett gradvis förändrat klimat. Utredaren skulle också analysera eventuella hinder och begränsningar i lagstiftningen för genomförande av sådana anpassningsåtgärder. En särskild fråga var att se över befintlig lagstiftning och föreslå de ändringar som krävs för att få till en långsiktigt hållbar dagvattenhantering.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB.

Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet vidare till dotterbolagen Svenska Bostäder, Micasa Fastigheter i Stockholm AB (Micasa), Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Vatten och Avfall AB, S:t Erik Försäkrings AB och intressebolaget Fortum Värme.

Micasa, S:t Erik Försäkrings AB och Fortum Värme har valt att inte svara på remissen. Exploateringskontoret, fastighetskontoret, miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret har besvarat remissen genom kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret vill bland annat understryka vikten av att det i kommande utredningar analyseras hur Sverige indirekt kan drabbas av klimatförändringar i andra länder inom till exempel livsmedelsförsörjning och flyktingströmmar.

Vidare efterfrågar kontoret fler åtgärdsinriktade initiativ inom klimatanpassning för att på allvar få igång arbetet med att skapa ett robust samhälle. Risken är över-

hängande att arbetet blir stillastående när det inte är tydligt vad som är prioriterat att åtgärda, vilka som behöver agera och hur det ska finansieras.

Exploateringskontoret delar utredningen slutsats om att ansvaret behöver bli tydligare. Då utredningen fastslår att det i nuläget inte är möjligt att förändra den gällande ansvarsfördelningen på ett övergripande sätt efterfrågar exploateringskontoret ett fortsatt arbete och en tidplan för en sådan förändring.

Kontoret ställer sig positivt till statligt finansierade översiktsplansanalyser gällande risker kopplade till klimatförändringar. Exploateringskontoret ställer sig även positivt till att Boverket föreslås få det övergripande ansvaret för klimatanpassning av bebyggelse, även om deras tilltänkta roll behöver vara större än endast som samordnande.

Fastighetskontoret anser att utredningen är väl utförd och att de direkta förslagen med analys om riskerna i översiktsplaner, att dagvattenfrågorna aktualiseras tidigt i planeringsprocessen, finansieringen, ställningstagande om acceptabla risknivåer och Boverkets utökade uppdrag samt samordningen med SMHI, Statens geotekniska institut (SIG), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och länsstyrelserna är bra liksom att hänsyn till riskfylld mark tas vid bygglovsansökningar. Kontoret anser också att det är viktigt att detta förslag undantar bygggrätten under genomförandetiden för att säkra en förutsägbarhet efter godkänd bygglovsansökan.

Miljöförvaltningen framhåller att det är ett värdefullt utredningsarbete som genomförts och förvaltningen har full förståelse för att uppdraget har avgränsats på det sätt som gjorts. Utredningen visar på betydande brister i den statliga organisationen och samordningen av klimatanpassningsarbetet då ingen myndighet har ett övergripande ansvar idag.

Förvaltningen lyfter särskilt fram att utredningen inte hanterat frågan om dagvattnets kvalitet, något som påverkar möjligheten att följa miljökvalitetsnormerna för vatten samt att utredningen inte valt att definiera dagvatten som begrepp. Förvaltningen tillstyrker utredarens förslag att Boverket ges en sammanhållande roll avseende klimatanpassning av bebyggelse, med stöd av ett antal expertmyndigheter, och att länsstyrelsernas uppdrag ska bli tydligare avseende den regionala samordningen.

Stadsbyggnadskontoret anför att det är ett värdefullt utredningsarbete som genomförts och att utredningens betänkande behandlar frågor som är av stor betydelse för den fysiska planeringen. Vidare skriver kontoret att det är synd att utredningen valt att avgränsa uppdraget så snävt. Kontoret anser också att det är angeläget att de frågeställningar som ytterligare nämns i utredningens direktiv utreds vidare.

Trafikkontoret konstaterar att utredningen inte lyckats klargöra nödvändiga förändringar i lagstiftning eller hur arbetet med klimatanpassning kan organiseras. De förslag som presenteras berör endast delar av problematiken. Vidare anför kontoret att flera av förslagen kan bidra till att lösa delar av problematiken men att de behöver analyseras och konsekvensbeskrivas på ett tydligare och mer ingående sätt. Finansieringen av arbetet som behöver genomföras måste också klargöras.

Stockholms Stadshus AB ställer sig sammantaget positivt till de i betänkandet föreslagna förändringarna. Det är viktigt att både myndigheter, företag och civilsamhälle samverkar i syfte att minska samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. De olika åtgärderna bör dock alltid analyseras mot de kostnader och olägenheter som uppstår och dess effektivitet i styrande inverkan på utvecklingen.

Mina synpunkter

Klimatförändringarna gör att vårt samhälle måste anpassas till mer extrema väderhändelser, ett arbete som påbörjats i Stockholm men som måste öka i omfattning i framtiden. I Sverige kan vi bland annat förvänta oss högre temperaturer, värmeböljor, mer och kraftigare nederbörd när det regnar och ökad risk för översvämningar, ras, skred och erosion. Detta ställer krav på klimatanpassning vid stadsplanering men också av den befintliga stadsmiljön.

Stockholm kom nyligen på en delad (med Lomma) andraplats i en årlig ranking av kommunernas klimatanpassningsarbete som gjordes av IVL Svenska Miljöinstitutet och Svensk Försäkring. Klimatanpassningsarbetet i Stockholm är processinriktat och består av två huvudsakliga steg - först identifieras och analyseras sårbarheterna, sedan följer arbetet med att ta fram åtgärdsförslag. Klimatanpassning gör våra samhällen säkrare, grönare, mer hälsosamma och mer hållbara. Som i många andra frågor spelar kommunerna en central roll då de har ett stort ansvar för att genomföra konkreta åtgärder och implementera klimatanpassningsarbetet.

Klimatanpassningsutredningen visar tyvärr på betydande brister i den nuvarande lagstiftningen gällande ansvarsförhållandena i klimatanpassningsarbetet. Jag instämmer i utredningens förslag om att ge Boverket en sammanhållande roll avseende klimatanpassning av bebyggelse, att länsstyrelsernas uppdrag ska bli tydligare avseende den regionala samordningen och att en nationell strategi för klimatanpassning tas fram.

Det är däremot en brist att utredningen inte hanterat frågan om dagvattnets kvalitet vilket påverkar möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten, något som lyfts fram i Stockholms dagvattenstrategi. Slutligen välkomnar jag utredningens förslag till författningsändringar som ger en klarare ansvarsfördelning i klimatanpassningsarbetet och som kan leda till att beredskapen för klimatförändringar stärks.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs promemorian.

Stockholm den 7 september 2017

KATARINA LUHR

Bilagoa

Remissen, sammanfattning.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Miljö- och energidepartementet har remitterat Klimatanpassningsutredningens betänkande SOU 2017:42 "Vem har ansvaret?" till Stockholms stad.

Klimatanpassningsutredningens huvuduppdrag var att klarlägga ansvarsfördelningen mellan stat, kommun, landsting och andra för all mark och alla klimateffekter. Ansvarsfördelningen avgörs av vilken mark som avses, vilket innebär att ämnet är tvärsektoriellt och omfattar en stor del av samhället. På grund av detta har utredningen avgränsat uppdraget till det område som benämns bebyggelse och byggnader.

Remissen finns att läsa i sin helhet på [regeringens hemsida](#).

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden och Stockholms Stadshus AB.

Stockholms Stadshus AB har i sin tur remitterat ärendet vidare till dotterbolagen Svenska Bostäder, Micasa Fastigheter i Stockholm AB (Micasa), Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Vatten och Avfall AB, S:t Erik Försäkrings AB och intressebolaget Fortum Värme.

Micasa, S:t Erik Försäkrings AB och Fortum Värme har valt att inte svara på remissen. Exploateringskontoret, fastighetskontoret, miljöförvaltningen, stadsbyggnadskontoret och trafikkontoret har besvarat remissen genom kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Ett klimatsmart Stockholm utgör ett av kommunfullmäktiges inriktningsmål. Ett klimatsmart Stockholm innebär att staden ska begränsa klimatsutsläppen och vara fossilbränslefritt 2040 samt ha hög beredskap för att hantera effekter av ett klimat i förändring och reducera sårbarheter i stadsmiljön. Klimatanpassning utgör en viktig planeringsförutsättning för en hållbart växande stad. Översvämningsrelaterade frågor är särskilt prioriterade och ska beaktas av stadens nämnder och bolagsstyrelser. Kommunstyrelsen antog i maj 2016 en process för stadens klimatanpassningsarbete (dnr 303-945/2014) som ett viktigt led i att etablera klimatanpassningsarbetet i staden. Stadsledningskontoret kan konstatera att staden kommit en god bit på väg i arbetet med klimatanpassning och i den nationella klimatanpassningsrankingen 2017 kom Stockholms stad på delad andraplats.

Stadsledningskontoret erfar att det krävs ett effektivt samarbete mellan berörda aktörer på alla samhällsnivåer för att nå framgång i klimatanpassningsarbetet. Fördelning av ansvar och kostnader måste vara tydligt uppdelat för att detta ska ske. Stadsledningskontoret har länge efterfrågat nationella initiativ inom klimatanpassning och förtydliganden kring kommunens, landstingens och statens samt enskildas ansvar. Det ursprungliga uppdraget syftade till att ta ett brett grepp om frågan men stadsledningskontoret kan konstatera att utredaren valt att avgränsa uppdraget hårt.

Utredningen gör en omfattande genomgång av nu gällande lagstiftning på området och

utredaren bekräftar stadsledningskontorets bild av att den inte är tydlig. Kommunernas ansvar för klimatanpassning inom bebyggelse är begränsat i relation till de klimatrisker som ingår i utredningen. Stadsledningskontoret delar utredarens uppfattning om att kommunerna i vissa fall har en omöjlig situation i att utifrån komplicerade underlag och oklar praxis och vägledning kring accepterade risker och tidsaspekter göra individuella tolkningar i detaljplanearbetet.

Stadsledningskontoret anser att utredarens förslag om att klimatrisker ska analyseras inom översiktsplaneringen har goda intentioner men har samtidigt svårt att se hur det konkret ska ta sig uttryck och ge önskat resultat. Utredaren presenterar inte några detaljer kring vad en sådan analys ska omfatta, vilket tidsperspektiv den ska gälla för och vilken detaljeringsgrad analysen bör ha för att vara verkningfull. Översiktsplanen har sällan den detaljeringsgrad som en relevant riskanalys skulle behöva ha enligt stadsledningskontorets erfarenhet från klimatrelaterade risk- och sårbarhetsanalyser.

Erfarenheten säger vidare att klimatrisker kan få allvarliga konsekvenser på fastigheter och byggnadsverk men ännu större indirekta konsekvenser om dessa inrymmer viktiga funktioner som kan drabbas negativt. Stadsledningskontoret saknar genomgående resonemang kring vilka funktioner som kan drabbas inom fastigheterna såsom el-bortfall, avbrott i it- och telekommunikation, fjärrvärme och andra allvarliga konsekvenser och hur de skulle kunna identifieras inom klimatriskanalysen. Stadsledningskontoret välkomnar ett statligt finansiellt stöd för att genomföra föreslagen analys och förutsätter att medel tilldelas i relation till kommunens storlek.

Stadsledningskontoret delar utredarens uppfattning om att avrinningsområden är en viktig faktor att utgå från i planeringen. Samtidigt kan stadsledningskontoret konstatera att utredarens förslag som rör översiktsplanering och detaljplaner inte kommer åt problemet med avrinning som påverkar flera kommuner. Åtgärder kan behövas i andra kommuner än den egna för att reducera risker. Som en konsekvens av utredarens hårda avgränsning berörs inte frågor kring vattenkvalitet och föroreningar och stadsledningskontoret anser att de inte går att bortse ifrån inom avrinning.

Stadsledningskontoret ställer sig försiktigt positiv till utredarens förslag om att ge kommunen rätt att avslå bygglov inom äldre detaljplan på riskfylld mark men anser samtidigt att det bör konsekvensutredas. Stadsledningskontoret befarar att förslaget i förlängningen kommer att resultera i att ett betydande antal äldre detaljplaner kommer att behöva göras om och det är angeläget att utreda förslagens konsekvenser för fastighetsvärden, skadeståndsansvar med mera.

Stadsledningskontoret anser att utredarens förslag till att förbättra den nationella samordningen genom att ge Boverket ett samordnande kommunstödande uppdrag är rimligt. Stadsledningskontoret har länge efterfrågat en nationell part att föra dialog med gällande klimatanpassning av bebyggelsen.

Gällande dagvattenproblematiken anser stadsledningskontoret att utredaren inte i tillräckligt hög utsträckning har belyst täta urbana områden och den problematik som råder inom större expansiva städer. Utredare konstaterar att dagvattenproblematiken utgör en kommunal angelägenhet och att hela avrinningsområdet behöver beaktas men beskriver inte detta närmre och ger inga konkreta förslag på hur denna angelägna fråga bör hanteras. Stadsledningskontoret instämmer i Stockholm Vatten och Avfalls remissvar om att förslaget om kravställande på fastighetsägare behöver studeras mer ingående gällande ekonomiska konsekvenser och även innefatta föroreningsperspektivet. Förslaget bygger på att fastighetsägarens kostnad för investering ska kompenseras med reducerad taxa under ett antal år. Detta innebär i praktiken att taxekollektivet indirekt får stå för kostnaden, trots att investeringen ligger utanför va-huvudmannens ansvarsområde.

Klimatförändringarna gör sig påmind redan idag i Stockholm och i övriga Sverige och åtgärder behöver vidtas skyndsamt för att reducera sårbarheter och negativa konsekvenser. Stadsledningskontoret vill understryka vikten av att det i kommande utredningar analyseras hur Sverige indirekt kan drabbas av klimatförändringar i andra länder inom till exempel

livsmedelsförsörjning och flyktingströmmar.

Slutligen anser stadsledningskontoret att utredaren i sitt betänkande har gjort en noggrann genomlysning av rådande läge och presenterat förslag som i huvudsak syftar till att få igång arbetet med att klimatanpassa bebyggelsen. Stadsledningskontoret efterfrågar dock mer åtgärdsinriktade initiativ. Risken är överhängande att arbetet blir stillastående när det inte är tydligt vad som är prioriterat att åtgärda, vilka som behöver agera och hur det ska finansieras. Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 17 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret delar utredningen slutsats om att ansvaret behöver bli tydligare. Då utredningen dock fastslår att det i nuläget inte är möjligt att förändra den gällande ansvarsfördelningen på ett övergripande sätt efterfrågar exploateringskontoret ett fortsatt arbete och en tidplan för en sådan förändring.

Kontoret ställer sig positivt till statligt finansierade översiktsplansanalyser gällande risker kopplade till klimatförändringar.

Exploateringskontoret ställer sig även positivt till att Boverket föreslås få det övergripande ansvaret för klimatanpassning av bebyggelse, även om deras tilltänkta roll behöver vara större än endast som samordnande. Det finns ett stort behov av konkret vägledning gällande till exempel vilka säkerhetsnivåer som ska gälla avseende översvämning vid bebyggelse. För att underlätta detaljplaneprocessen behöver de säkerhetsnivåer som gäller för översvämningrisker intill hav, sjöar och vattendrag vara väl underbyggda, motiverade och avvägda samt tydligt beskrivna i tillsynsvägledning för länsstyrelserna. Idag tillämpas nivåer som bygger på översvämningsscenarioer som är framtagna för helt andra ändamål än bostadsplanering, något som inte bedöms vara ändamålsenligt.

Angående en eventuell möjlighet till avslag av bebyggelse i redan antagen detaljplan vill exploateringskontoret framhålla att hänsyn bör tas även till risker för påverkan på fastigheter som ligger nedströms föreslagen bebyggelse.

Exploateringskontoret ställer sig positivt till förändring i vattentjänstlagen så att krav på fördröjning kan ställas på fastighetsägare. Lagen behöver dock även utvecklas avseende VA-huvudmannens möjlighet till finansiering av större fördröjningsanläggningar som en del av va-anläggningen.

Vidare behöver samtliga lagar som reglerar dagvattenhantering uppdateras och synkroniseras med varandra vilket även framgår av miljömålsberedningen. Exploateringskontoret är positivt till förslaget om möjlighet att ha bestämmelse om marklov för viss förändring av markytans utformning.

Fastighetskontoret

Fastighetskontorets tjänsteutlåtande daterat den 14 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Fastighetskontoret anser att utredningen ”Klimatanpassningsutredningens betänkande Vem har ansvaret (SOU 2017:42)” är väl utförd. Ansvarsförhållanden och rådande problematik gällande ansvar, avgränsningar, lagstiftning, preskriptionstid, dagvattenhantering, finansiering samt osäkerheter kring klimatets utveckling framgår tydligt.

Kontoret anser att de direkta förslagen med analys om riskerna i översiktsplaner, att dag-

vattenfrågorna aktualiseras tidigt i planeringsprocessen, finansieringen, ställningstagande om acceptabla risknivåer och Boverkets utökade uppdrag samt samordningen med SMHI, SIG, MSB och länsstyrelserna är bra liksom att hänsyn till riskfylld mark tas vid bygglovsansökningar. Kontoret anser, vilket också utredningen tar hänsyn till, att det är viktigt att detta förslag undantar byggrätten under genomförandetiden för att säkra en förutsägbarhet efter godkänd bygglovsansökan.

Fastighetskontoret ställer sig positiv till att kommuner ska kunna ställa krav på fastighetsägare att hantera en viss del av dagvatten på den egna fastigheten. Om så blir fallet ska det tydligt framgå vilka typer av åtgärder det kan handla om och i de fall kostnaden anses betydande bör dessa hel- alternativt delfinansieras av kommunen.

Miljöförvaltningen

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 9 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Övergripande synpunkter

Förvaltningen vill inledningsvis framhålla att det är ett värdefullt utredningsarbete som genomförts, och har full förståelse för att uppdraget har avgränsats på det sätt som gjorts. Utredningen visar på betydande brister i den statliga organisationen och samordningen av klimatanpassningsarbetet.

Ingen myndighet har idag ett övergripande ansvar. Förvaltningen tillstyrker därför utredarens förslag att Boverket ges en sammanhållande roll avseende klimatanpassning av bebyggelse, med stöd av ett antal expertmyndigheter, och att länsstyrelsernas uppdrag ska bli tydligare avseende den regionala samordningen. Idag är Lst:s arbete främst koncentrerat till rådgivning och framtagande av riktlinjer för planering.

Utredningen konstaterar att det i hög grad är oklart vilket tidsperspektiv kommunerna ska arbeta efter när det gäller klimatanpassning av byggnation. Man lyfter fram behovet av nationella riktlinjer, till exempel för hur kommunerna ska planera för en globalt stigande havsnivå, med fastslagna planeringsnivåer för hela landet (med hänsyn tagen till variationer i landhöjningen), och att det ska råda enighet om vilket tidsperspektiv som klimatanpassningen ska utgå ifrån.

Likaså vilka klimatscenarier som ska utgöra grund för bebyggelseplaneringen, samt vilka säkerhetsmarginaler som ska tillämpas. Boverket föreslås få i uppdrag att klargöra hur bebyggelse bör utformas för att vara långsiktigt hållbar med hänsyn till kommande klimatförändringar. Utredningen konstaterar att det framöver även kommer bli nödvändigt att Boverket ger vägledning/föreskrifter för hur den befintliga bebyggelsen ska hanteras.

Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag ovan, och betonar att det är olyckligt med dagens situation där exempelvis de rekommenderade grundläggningsnivåerna kan skilja mellan olika län, pga. olika tidsperspektiv och säkerhetsmarginaler för den förväntade havsnivåhöjningen. Det kan i vissa fall även skilja på olika sidor om kommungränsen hur man ser på översvämningsriskerna längs ett vattendrag.

Det råder idag också oklarheter kring riskbedömningar, och vilka risker som är acceptabla för samhället. Detta visar sig t.ex. i vilka återkomsttider som ska vara styrande för kommunernas arbete med klimatanpassningsåtgärder. Förvaltningen delar utredarens uppfattning att det krävs politiska beslut på nationell nivå om vilka risknivåer som är acceptabla för samhällsviktig verksamhet.

Fysisk planering

Utredningen föreslår förändringar av översiktsplanen, där tydligare krav ställs på kommunen att analysera klimat-relaterade risker. Syftet är enligt utredaren att förhindra att ny bebyggelse sker på olämplig mark. Utredningen skriver (sid 336):

”Sammantaget föreslår jag...att det införs ett uttryckligt krav mot kommunerna om att i översiktsplanen ange en analys om riskerna för översvämning, ras, skred och erosion för bebyggelse och byggnadsverk samt en strategi för hur dessa skador kan minskas eller förhindras”.

Utredningen föreslår därför att det i en ny punkt i Plan- och bygglagen (PBL), 3 kap 5§ p.7 införs ett ansvar för kommunen att i översiktsplanen ”...ge sin syn på risken för skador pga. översvämning på bebyggelse och byggnadsverk på grund av översvämning, ras, skred och erosion och hur dessa risker ska minska eller upphöra”.

Förvaltningen anser att förslaget att detta ska redovisas i översiktsplanen är bra. Det är viktigt att påpeka att sådana analyser också ska innefatta problematiken kring att en planerad byggnation på en plats kan medföra ökad risk för översvämning av andra befintliga byggnader, om ytvattenavrinning påverkas genom nybyggnationen.

Utredningen lyfter även upp kommunens informationsansvar, och att riskanalyser genom samråd om översiktsplanen blir tillgängligt för fastighetsägare och allmänhet. Man skriver på sid 337-338 att det ”måste råda transparens om dessa risker och följder... den information kommuner och myndigheter har måste i det skede den bedömts vara tillförlitlig delges kommuninvånarna, eftersom det som framgått i praktiken oftast är fastighetsägaren som bär risken. Det ska ske genom att analysen om risker och en övergripande strategi om åtgärder ska framgå av översiktsplanen. Denna information får sedan värderas av fastighetsägare och försäkringsbolag”.

Förvaltningen anser att detta informationsansvar ska formuleras tydligare, och inte enbart vara kopplat till översiktsplanen. Det är av erfarenhet en begränsad krets som engagerar sig i samrådet kring en ny översiktsplan. Dessutom så produceras ny kunskap kontinuerligt, genom utredningar och modelleringar, och bör då också göras tillgängligt, t.ex. resultat från skyfallsmodellering och olika typer av översvämningsskarteringar. Kommunen får själv bedöma när informationen är tillräckligt ”tillförlitlig” för att kommuniceras externt.

Utredningen tar även upp problemet med äldre planer, där klimatförändringarnas effekter och risker inte har beaktats, eftersom de då inte var kända. Förvaltningen tillstyrker utredningens förslag att PBL 9 kap. 30 § kompletteras med ett undantag som anger att ”...en ansökan om bygglov får efter genomförandetiden alltid avslås om det finns en uppenbar risk för skador på fastigheten eller byggnadsverket på grund av översvämning, ras, skred eller erosion.”

Dagvattenhantering

Utredningen konstaterar att det i vattentjänstlagen finns särskilda ansvarsregler för frågor om hantering av dagvatten och att en allmän Va-anläggning ska ha en viss kapacitet att leda bort dagvattnet från området. I regel har dessa utformats för tio-års regn. I framtiden måste de allmänna Va-anläggningarna dock ha en högre kapacitet eftersom tio-årsregnen beräknas vara intensivare än dagens.

Utredningen konstaterar vidare att de förändringar som kommer att krävas för att hantera dagvatten är framför allt minskad sammanblandning av dagvatten och spillvatten, minskad hantering av dagvatten i rörledning, och skapande av översvämningssoner och andra öppna lösningar. Förvaltningen delar utredningens analys och står i stort sett bakom utredningens förslag.

Förvaltningen tillstyrker förslaget PBL 9 kap 12 § att det ska krävas marklov för förändring av markytans utformning. Detta innebär att det blir möjligt att ställa krav på hållbar dagvattenhantering om en genomsläpplig yta hårdgörs, t.ex. asfalteras. Utredningen föreslår vidare att vattentjänstlagen kompletteras med en ny paragraf (21 a §) som ger VA-huvudmannen möjlighet att ställa krav på att fördröja en viss del av dagvattnet på fastigheten om det ger ”...väsentliga fördelar för ordnandet av vattentjänsten avlopp”. Förvaltningen

skulle gärna sett att utredningen berört möjligheten att reglera flödena från en fastighet eller detaljplan genom att det i PBL (4 kap 12 §) infördes en punkt om att kommunen får bestämmande ett högsta flöde ut från ett detaljplanelagt område för att skydda nedströms liggande områden. Utredningen tar inte upp denna aspekt.

Förvaltningen anser dock att det är en brist att utredningen inte också hanterat frågan om dagvattnets kvalitet, som påverkar möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna för vatten. Förvaltningen och andra aktörer framförde önskemål om detta i utredningens inledningskede men fick till svar att kommittédirektivet inte angav att utredning skulle se över miljöaspekterna av dagvatten.

Detta behöver dock inte bli ett problem om en klimatanpassad dagvattenhantering också innefattar kvalitetsaspekten vid utformning av dagvattenhanteringen. Att inte detta tydliggjorts i utredningen är enligt förvaltningens mening en brist som kan leda till ökade kostnader för dagvattenhanteringen om det visar sig att man behöver gå in i efterhand med kompletterande åtgärder för rening av dagvattnet. För att hantera detta anger utredningen att dagvattenfrågan bättre behöver införlivas i markplaneringen.

I utredningen konstaterar man att dagvatten som begrepp inte är definierat i författning och att detta kan orsaka problem i tillämpningsfrågor. Ändå är utredarens slutsats att en lösare begreppsform där en friare bedömning får göras från fall till fall kan vara att föredra och att det saknas skäl att definiera termen dagvatten i författning. Förvaltningen håller inte med i denna bedömning, utan anser att dagvatten som begrepp bör definieras i författning så att rättstillämpningen underlättas, inte minst inom miljöbalkstillsynen.

Stadsbyggnadskontoret

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande daterat den 11 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis vill stadsbyggnadskontoret framhålla att det är ett värdefullt utredningsarbete som genomförts och att utredningens betänkande behandlar frågor som är av stor betydelse för den fysiska planeringen. Det är emellertid synd att utredningen valt att avgränsa uppdraget så snävt. Kontoret anser att det är angeläget att de frågeställningar som ytterligare nämns i utredningens direktiv utreds vidare. Ur ett stadsbyggnadsperspektiv lämnar kontoret följande synpunkter.

Kontoret tillstyrker utredarens förslag om att Boverket bör ges en sammanhållande roll avseende klimatanpassning av bebyggelse, med stöd av ett antal expertmyndigheter, samt att länsstyrelsernas uppdrag ska bli tydligare avseende den regionala samordningen. Detta mot bakgrund av att utredningen visar på betydande brister i den statliga organisationen och samordningen av klimatanpassningsarbetet. Ingen myndighet har idag ett övergripande ansvar och länsstyrelsens arbete är idag främst koncentrerat till rådgivning och framtagande av riktlinjer för planering.

Boverket föreslås få i uppdrag att klargöra hur bebyggelse bör utformas för att vara långsiktigt hållbar med hänsyn till kommande klimatförändringar. Utredningen konstaterar även att det framöver blir nödvändigt att Boverket ger vägledning och utarbetar föreskrifter för hur den befintliga bebyggelsen ska hanteras. Kontoret håller med om att Boverket bör ha en vägledande roll liksom att det vore värdefullt med en nationell strategi för klimatanpassning, vilket också föreslås av utredningen.

Kontoret instämmer även i att det i hög grad är oklart vilket tidsperspektiv kommunerna ska arbeta efter när det gäller klimatanpassning av bebyggelse och att det finns behov av nationella riktlinjer, exempelvis för hur kommunerna ska planera för en stigande havsnivåer eller skyfall. Enligt kontoret bör det utarbetas lämpliga planeringsnivåer och det bör råda enighet om vilket tids-perspektiv som klimatanpassningen ska utgå ifrån. Med dagens situation kan de rekommenderade grundläggningsnivåerna skilja mellan olika län, eftersom det

finns olika tidsperspektiv och säkerhetsmarginaler för exempelvis den förväntade havsnivåhöjningen. Det kan även skilja mellan kommuner hur man ser på översvämningsriskerna längs ett och samma vattendrag.

Kontoret instämmer också i utredningens uppfattning att det krävs beslut på nationell nivå om vilka risknivåer som är acceptabla, exempelvis för samhällsviktig verksamhet. På samma sätt finns det behov av att göra nationella bedömningar av vilka klimatscenarier som bör utgöra grund för bebyggelseplaneringen, samt vilka säkerhetsmarginaler som ska tillämpas.

Kontoret erfar att det idag råder oklarheter kring riskbedömningar, och vilka risker som är acceptabla för samhället, särskilt när det gäller vilka återkomsttider som ska vara styrande för kommunernas arbete med klimatanpassningsåtgärder. Enligt kontoret är det ofta oklart vilka samhällsekonomiska bedömningar som ligger till grund för riktlinjer och rekommendationer. Det är viktigt att de samhällsekonomiska konsekvenserna blir analyserade, särskilt när det gäller vilka säkerhetsmarginaler och tidsperspektiv som ska tillämpas i den fysiska planeringen.

När det gäller fysisk planering föreslår utredningen förändringar som innebär tydligare krav på kommunen att redovisa klimatrelaterade risker i översiktsplanen. Syftet är enligt utredaren att förhindra att ny bebyggelse sker på olämplig mark. Bland annat föreslås att kommunerna i översiktsplanen redovisar en analys om riskerna för översvämmning, ras, skred och erosion för bebyggelse och byggnadsverk samt en strategi för hur dessa skador kan minskas eller förhindras. Enligt kontoret är det bra att frågorna lyfts fram i planeringen, givet att tidigare nämnda oklarheter kring vad som bör vara acceptabla riksnivåer, återkomsttider med mera, klaras ut.

Utredningen lyfter även upp kommunens informationsansvar, och att riskanalyser genom samråd om översiktsplanen ska bli tillgängliga för fastighetsägare och allmänhet. Eftersom en översiktsplan i allmänhet ses över en gång per mandatperiod anser kontoret att ett sådant ansvar inte bör vara kopplat enbart till översiktsplanen, utan att den externa kommunikationen behöver kunna ske kontinuerligt. Många kommuner har i likhet med Stockholms stad möjlighet att via webbsidor kommunicera såväl nya kunskapsunderlag som digitala data.

Kontoret vill även betona vikten av insatser på en mer övergripande och långsiktig nivå än översiktsplaneringen. När det gäller Mälarenregionens långsiktiga utveckling krävs bland annat regionalt samarbete för att hantera konsekvenserna av den pågående havsnivåhöjningen. Detta behövs inte minst för att säkra framtida dricksvattenförsörjning och för att i framtiden etablera mer storskaliga översvämningskydd mot stigande havsnivåer. Hur den typen av samarbeten ska etableras och långsiktigt samordnas är en viktig fråga.

Utredningen lämnar en del förslag men kontoret anser att såväl författningstexter som plantekniska möjligheter bör ses över ytterligare för att ge bättre stöd för dagvatten- och klimatanpassningsåtgärder vid stadsutveckling med såväl ny som befintlig bebyggelse. Det är också viktigt att kommunerna har tillgång till planeringsunderlag som redovisar lokala klimatförutsättningar. Nuvarande planeringsunderlag är ofta allt för generella och översiktliga vilket innebär att kommunerna måste ta fram egna underlag med stora kostnader och variationer som följd. Det vore bra med ett uttalat nationellt ansvar att tillhandahålla, uppdatera och sammanställa underlag som de olika kommunerna i landet kan dela.

Kontoret ställer sig positivt till utredningens förslag om att det i plan- och bygglagen, 9 kap 12 §, införs en möjlighet för kommunen att i detaljplanen bestämma att det krävs marklov för en viss förändring av markytans utformning. Detta innebär att det blir möjligt att ställa krav på en hållbar och klimatanpassad dagvattenhantering om en genomsläpplig yta hårdgörs, exempelvis asfalteras.

Utredningen tar även upp problemet med att ny bebyggelse ofta sker med stöd av äldre planer, där klimatförändringarnas effekter och risker inte har beaktats eftersom de då inte var kända. I dag saknar kommunerna lagstöd för att avslå en ansökan om bygglov på riskfylld mark om området omfattas av en gällande detaljplan. Utredningen anser att det är nödvändigt att det införs någon form av begränsning för bygglov på riskfylld mark. Denna begräns-

ning ska ses som ett komplement till utredningens mer övergripande förslag om att kommuner i sin översiktsplan ska analysera risker och föreslå en strategi för riskfyllda områden.

Kontoret är i princip positivt till utredningens förslag om att plan- och bygglagen, 9 kap. 30 §, kompletteras med ett undantag som anger att en ansökan om bygglov efter genomförandetiden alltid får avslås om det finns uppenbar risk för skador på fastigheten eller byggnadsverket på grund av översvämning, ras, skred eller erosion. Samtidigt innebär förändringen att kommunens ansvarsskyldighet förs in ånyo i bygglovskedet vilket innebär en omfattande risk för kommunen och kan innebära stora skadeståndsutbetalningar.

Kontoret anser därför att en sådan ansvarsskyldighet och de följder den kan få behöver utredas ytterligare. Särskilt när det gäller svårbedömda förhållanden, eller när statliga myndigheter och kommunen gjort skilda bedömningar av risksituationen.

Utredningen konstaterar också att dagvatten som begrepp inte är definierat i författning, vilket kan orsaka problem vid tillämpningsfrågor. Utredningen anser att det trots detta saknas skäl för att definiera termen, att en lösare begreppsform kan vara att föredra och att en friare bedömning får göras från fall till fall. Kontoret anser tvärtom att dagvatten som begrepp bör definieras så att ansvarsförhållanden kan klargöras och rättstillämpningen underlättas. Utredningen föreslår att det i vattentjänstlagen införs en möjlighet att ställa krav på fastighetsägarna att hantera en viss mängd dagvatten på den egna fastigheten.

Kontoret anser att det är positivt men hade gärna också sett att utredningen berört möjligheterna att vid planering reglera flöden från en fastighet eller detaljplan. I dagsläget saknas i plan- och bygglagen möjlighet för kommunen att bestämma ett högsta flöde ut från ett detaljplanelagt område. Detta kan få följder särskilt när det finns behov av att skydda nedströms liggande områden.

När det gäller dagvatten fokuserar utredningen på att behandla flödesrelaterade frågor. Kontoret erfar dock att hanteringen av dagvatten i stadsutvecklingssammanhang allt mer förknippas med vattenkvalitetsfrågor. Detta är avgörande, inte minst då det gäller möjligheterna att vid planering av ny bebyggelse följa miljökvalitetsnormerna för vatten. Kontoret hade därför gärna sett att utredningen hade berört även vattenkvalitetsfrågorna.

Sammanfattningsvis hade kontoret gärna sett att utredningen lämnat fler konkreta förslag för att klargöra frågan om ansvarsförhållanden när det gäller klimatanpassningsfrågor. Det hade också varit värdefullt med fler förslag till författningsändringar som ger möjlighet att ställa skarpa krav på exempelvis en robust och klimatanpassad dagvattenhantering.

Trafikkontoret

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 augusti 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Klimatanpassningsutredningen har haft i uppdrag att analysera hur ansvaret kring klimatanpassningsfrågor fördelas mellan staten, landsting, kommuner, enskilda och andra aktörer. Utredningen skulle också analysera hinder och begränsningar i lagstiftningen samt att föreslå ändringar i lagstiftning för en långsiktigt hållbar dagvattenhantering.

Utredningen konstaterar att uppdraget är omfattande och att det inte är möjligt att nu på ett övergripande sätt förändra den gällande ansvarsfördelningen. Utifrån detta har utredningen fokuserats på att lämna förslag som påbörjar arbetet med att underlätta klimatanpassningsarbetet.

Trafikkontoret anser att många viktiga frågor kvarstår att utreda och lösa, både i lagstiftningen som berör dagvattenhantering och ansvarsfördelningen. De förslag som lämnas berör endast en begränsad del av arbetet med klimatanpassningen och ett mer omfattande grepp behöver tas för att komma framåt i frågan. Kontoret anser dock att betänkandet innehåller flera värdefulla avsnitt som klargör frågor i lagstiftning och ansvar samt dagvattenhantering i

samhället som ofta är otydliga och orsakar oklarheter.

Trafikkontoret ser, i stort, positivt på de förslag och slutsatser som lämnas men anser att de behöver analyseras ytterligare innan de går att bedöma. Detta gäller såväl ur juridiskt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv. Framst gäller det förslaget om möjligheten att ställa krav på fastighetsägarna att hantera dagvatten inom fastigheten då det inte är klargjort hur detta är tänkt att fungera i praktiken.

Frågan är komplicerad och i allra högsta grad platsspecifik vilket gör att det kan bli svårt att få fram en praxis och ett regelverk för hur det ska kunna fungera. I denna fråga är det viktigt att klargöra kommunernas roll då de ofta är fastighetsägare av stora delar av kommunernas mark samtidigt som de är juridiskt ansvariga och därmed får ett omfattande ansvar för att hantera dagvatten inom fastighetsmark.

I praktiken kan förslaget innebära att kommunerna måste ha flera va-huvudmän vilket i de flesta fall sannolikt inte är en önskvärd situation. Om och hur förslaget kan utformas ske behöver därför klargöras. De miljömässiga effekterna och konsekvenserna som behöver hanteras i samband med ökad nederbörd och ett förändrat klimat har inte hanterats i utredningen. Också dessa aspekter behöver utredas och förtydligas.

En av de viktigaste frågeställningarna är då om samma krav som miljölagstiftningen ställer på avlopps- och dagvatten vid normal nederbörd skall gälla även vid skyfall och större nederbördsmängder. Kontoret anser också att det är bra att man i utredningen skiljer på klimatanpassning av ny och befintlig bebyggelse eftersom förutsättningarna för att anpassa befintlig miljö är mer komplicerade och kostsamma än att anpassa ny bebyggelse. Vidare instämmer kontoret i slutsatsen att en definition av dagvatten i författning inte är nödvändig och att det är orimligt att lägga ett övergripande ansvar för klimatanpassning av den befintliga miljön på kommunerna.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 14 juli 2017 har i huvudsak följande lydelse.

Underremisser

AB Svenska Bostäder

AB Svenska Bostäder ställer sig positiv till att ansvarsfrågan utreds grundligt gällande klimatanpassningar till följd av klimateffekter i samhället. Det är positivt att utredningen lyfter fram förslag om extra resurser till länsstyrelser och Boverket så att dessa kan vara stöd i kommunernas planering för dessa viktiga frågor.

Vid nyproduktion av bebyggelse inom Stockholm stad ställs redan idag krav på byggherren att ta fram utredningar kring dagvattenhantering som visar hur dagvatten kan hanteras och fördröjas lokalt. Det vore önskvärt att kommunen i större utsträckning än idag får stå för övergripande utredningar för dagvattenhanteringen på t.ex. stadsdelnivå så att det i ett tidigt skede finns riktlinjer för de åtgärder som behöver göras inom varje enskilt område. På så sätt kan åtgärder utföras där de gör bäst nytta, vilket skapar bättre förutsättningar för god klimatanpassning av både befintlig och tillkommande bebyggelse.

AB Skolfastigheter i Stockholm AB

När konkurrensen om ytorna växer blir det en allt större utmaning att även klara krav på exempelvis grönytor och lokal dagvattenhantering inom skolans eller förskolans gränser. SISAB vill därför poängtera behovet av översiktlig planering och samverkan mellan olika aktörer.

Precis som utredningen framhåller måste dagvattenhantering och andra former av klimatanpassning i första hand utredas och planeras av de aktörer som arbetar översiktligt och med tidiga planeringsskedet. Frågan om barnens behov kontra behovet av klimatanpassning kan då betraktas i ett större sammanhang – hur ser det t.ex. ut i övrigt med parker och grönområden i stadsdelen? Hur ser avrinningsområdet ut?

Det är också viktigt att SISAB får ta del av och samverka kring stadens planering vad gäller klimatanpassningar så att lösningar väljs som är förenliga med skolornas och förskolornas behov av bl.a. säkerhet, skötsel och tillgänglighet.

Stockholm Vatten och Avfall AB

Utredningen konstaterar att det föreligger ett behov av en förändrad dagvattenhantering och att hantering i rörledningar måste minska. SVOA delar denna bild och ser positivt på en sådan utveckling. Stockholm är en urban miljö med begränsad platstillgång. Det är därför viktigt att SVOA i sin roll som va-huvudman får möjlighet att framföra flödesrelaterade krav på fastighetsägare, vilket utredningen föreslår. Bolaget ser dock att de behov som finns av att reglera flöden och föroreningar inte är med i det förtydligande som föreslås av lagen om allmänna vattentjänster. Därför är det högst angeläget att ett tilläggsuppdrag ges där frågorna studeras mer ingående och med ett bredare perspektiv.

SVOA ställer sig även positiv till en i detaljplanerna möjlig reglering av markens genomsläpplighet för att uppnå en hållbar dagvattenhantering. Det är användbart främst där ytor finns tillgängliga, och eftersom detaljplaner sällan revideras bedöms förslaget ha ringa effekt i stadsmiljö. Utredningen föreslår att en skyfallsanalys ska genomföras och införas i översiktsplanen. SVOA anser att detta är ett bra förslag, men ser att översiktsplanens fokus framförallt är på nybyggnation och att åtgärder även behöver genomföras i befintlig bebyggelse om samhället ska klimatanpassas.

Översiktsplanen beskriver hur kommunen ska utvecklas och ligger till grund för detaljplaneringen. Avrinningsområden till en recipient rör ofta ett större geografiskt område, vilket kan innehålla ett stort antal detaljplaner. Ska ett helhetsgrepp tas runt klimatanpassning är det därför viktigt att tänka utanför dagens kommunala administrativa gränser genom att sammankoppla samtliga detaljplaner inom ett avrinningsområde. SVOA ser därför behov av ett tilläggsuppdrag inom vilket möjligheter kring en förenklad process för hantering av detaljplaner ur klimatanpassningshänseende utreds.

Boverket föreslås få en samordnande roll i arbetet med klimatanpassning för ny och befintlig bebyggelse. SVOA är positiva till att en myndighet får detta uppdrag. För att Boverket ska kunna ta fram riktlinjer för befintlig bebyggelse är det viktigt att klargöra vad kommunernas skyfallsanalyser ska omfatta. Boverket bör därför även få i uppdrag att snarast ta fram principer för kommunernas klimat- och sårbarhetsanalys.

Stockholms Hamn AB

Utredningen konstaterar att dagens situation, där i första hand fastighetsägaren får bära ansvaret för klimatanpassningar och skador till följd av climateffekter, inte är rimlig. Stockholms Hamn instämmer i stort med utredningens bedömning och menar att kommunernas ansvar bör förtydligas och rimligen utökas, med hjälp av statligt stöd.

Stockholms Hamn ser positivt på utredningens förslag att införa möjlighet för kommunerna att kunna avslå ansökan om bygglov på riskfylld mark samt att ansökan om bygglov efter genomförandetiden får avslås om det finns uppenbara risker för skador på grund av climateffekter. Stockholms Hamn anser även att utredningens förslag att samordna kunskap och underlag på klimatanpassningsområdet är en bra och nödvändig.

När det särskilt gäller dagvattenhanteringen har Stockholms Hamn uppfattningen att kommunernas ansvar att rena och infiltrera dagvatten behöver tydliggöras mer. Utredningen föreslår att det ska vara möjligt att ställa krav på fastighetsägare att hantera (fördröja eller infiltrera) en viss mängd dagvatten på den egna fastigheten. Stockholms Hamn som verksamhetsutövare har idag krav på sig, i sina miljötillstånd för hamnverksamhet, att installera

reningssystem för dagvatten inom hamnytor. Likvärdiga krav bör ställas på andra verksamhetsutövare, fastighetsägare och kommuner med hårdgjorda markytor.

Avseende utredningens förslag att införa en möjlighet för kommunerna att kräva marklov för vissa förändringar av en markytors utformning, vill Stockholms Hamn framhålla, att det är viktigt att de krav som kommer att gälla är tydliga. Hur stor del av marken inom ett område som är hårdgjord yta påverkar avrinningen, men det system som väljs för att omhänderta dagvattnet har också betydelse.

Koncernledningen

Koncernledningen ser positivt på betänkandets förslag. I Stockholms stads miljöprogram för 2016-2019 framgår att staden ska ha en hållbar mark- och vattenanvändning och att sårbarheter i stadsmiljön till följd av ett klimat i förändring ska förebyggas. Betänkandets förslag i syfte att förebygga risker för översvämningar, ras, skred och erosion ligger i linje med stadens ambitioner inom området och kan stödja det arbete som pågår för att uppnå en minskad klimat- och miljöpåverkan.

De föreslagna kraven om att låta kommunerna i översiktsplanerna avge analyser om skaderiskerna samt hur dessa kan minskas innebär en tydligt höjd ambitionsnivå i tidiga skeden. I sammanhanget lyfter SVOA fram att åtgärder även behöver genomföras i befintlig bebyggelse samt att Boverket bör ta fram principer för framtagandet av riskanalyserna, vilket koncernledningen också instämmer i.

Koncernledningen anser, vilket Stockholms Hamn också anför avseende förslaget om att ge kommunerna möjlighet att kräva marklov för vissa förändringar av en markytas utformning, att det är viktigt att det finns en tydlig ordning kring de krav som kan komma att ställas. Koncernledningen bedömer, som också SVOA och SISAB lyfter fram, att det är angeläget att studera klimat- och dagvattenfrågorna med ett bredare perspektiv i samverkan mellan olika aktörer också över kommungränserna.

Vad gäller förslaget om att ge kommunerna rätt att avslå ansökningar om bygglov på riskfylld mark där bygg rätt finns i gällande detaljplan, ser koncernledningen att förslaget kan leda till att skapa osäkerhet kring vad som är tillåtet. Med hänsyn till pågående och kommande teknikutveckling bör förslaget i första hand styra mot att säkerställa att byggherrar genomför tillfredställande åtgärder istället för att införa undantagsregler om eventuella avslag för bygglovsansökningar.

Utredningen fastställer att tvångsmedel som expropriation är ett möjligt tillvägagångssätt för att ianspråkta mark för att få till stånd en förbättrad dagvattenhantering. Koncernledningen kan konstatera att staden historiskt har varit restriktiv i att tillämpa tvångsmedel för att ianspråkta mark för förbättrad dagvattenhantering. Därför bedömer koncernledningen att kommunernas insatser framöver i tidiga planeringsskeden kommer att bli ännu viktigare.

Med beaktande av framförda synpunkter ställer sig koncernledningen sammantaget positiv till de i betänkandet föreslagna förändringarna. Det är viktigt att både myndigheter, företag och civilsamhälle samverkar i syfte att minska samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. De olika åtgärderna bör dock alltid analyseras mot de kostnader och olägenheter som uppstår och dess effektivitet i styrande inverkan på utvecklingen.